

Др Милан Шкулић*

ЖИВОЈИН АЛЕКСИЋ (1931 2012)

Мали осврт на каријеру великог професора

Умро је професор др Живојин Алексић. Легендарни професор Правног факултета Универзитета у Београду нас је напустио ове године, 27. јануара.

Професор Алексић је умро на дан великог српског духовника и просветитеља светог Саве, оног дана који све школске установе у Србији, па и Правни факултет Универзитета у Београду, посебно обележавају и славе. Има у томе пуно симболике. Иако је тешко рећи за било коју смрт да је лепа, исто као што није лако за било који дан тврдити да представља „леп дан за умирање“, чини се да је св. Сава леп дан за коначан опроштај од једног великог професора.

Није лако увек наћи праве речи које би на најбољи начин осликале сву величину лика и дела професора Алексића.

Лако је навести његове основне биографске податке и говорити о његовој изузетно богатој и успешној каријери, али је веома тешко било коме ко није имао ту срећу да буде у свакодневном контакту са њим, осликати колико је био интересантна личност и заиста велики професор и човек.

Професор др Живојин Алексић је рођен 30. маја 1931. године у Београду, где је завршио гимназију и дипломирао на Правном факултету у Београду 1956. године. Магистрирао је и специјализирао криминалистику на Универзитету у Лозани 1962/63. Докторирао је 1964. године на Правном факултету у Београду са темом *Примена научних достигнућа код личних извора доказа у кривичном поступку*. Завршио је три курса за упоредно право на универзитетима у Пескари, Амстердаму и Стразбуру у оквиру Међународне академије за

* Аутор је редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду

упоредно право. У оквиру Уједињених нација специјализовао се и радио на борби против злоупотребе опојних дрога.

За асистента на Катедри за кривичне науке Правног факултета Универзитета у Београду изабран је 1958. године. После положеног усменог докторског испита хабилован је за испитивача за предмет Кривично процесно право 1959. године. Године 1962 прешао је у Институт за криминолошка и социолошка истраживања, где 1973. године добија звање вишег научног сарадника. На Правни факултет се вратио 1973. године, као ванредни професор за предмет Криминалистика, да би за исти предмет био изабран у звање редовног професора 1979. године. У два мандата био је шеф Катедре за кривичне науке. Поред тога, био је председник Југословенског удружења за кривично право и криминологију, председник Удружења правника Београда, генерални секретар Удружења правника Југославије, уредник часописа *Правни живот*, члан редакције *Архива за правне и друштвене науке*, а 1996. године изабран је за члана Српског научног друштва.

Као један од водећих стручњака из криминалистике, професор Алексић је држао предавања на свим правним факултетима у тадашњој СФРЈ, као и Факултету безбедности у Скопљу. Практично сви тадашњи магистарски и докторски радови прошли су кроз његове оцене, а често и менторства, без обзира на ком су факултету брањени. Дуже од осам година предавао је по позиву на Правном факултету у Крагујевцу и на Правном факултету у Загребу, где је држао редовну наставу и предавања на постдипломским студијама.

О значајном међународном реномеу професора Алексића најбоље говори чињеница да је као гостујући професор држао курсеве или појединачна предавања у САД, Јапану, Кини, СССР, Филипинима, Аустралији, Немачкој, Енглеској, Пољској и другим државама. Поред тога, по позиву од стране међународних организација и Владе тадашње СФРЈ, често је обучавао стручњаке и вршио експертize (Замбија, суђење усташким терористима у Стокхолму, вештачење авионске несреће и идентификација на Кипру, одељење за дроге VII састанцима *HONLE*-а и др.) Био је ко-председник Светског удружења професора права у оквиру организације Светски мир путем права (заједно са господином Џо Хазардом), као и представник Југославије у Међународном удружењу за кривично право.

О његовом ентузијазму, посвећености и љубави према предмету којим се бавио сведочи и то да је још као студент на Правном факултету основао Стручну групу за криминалистику, која ради већ више од 30 година. Његова јавна иступања на регулисању одређених друштвених проблема, попут супростављања легализацији марихуане, тражење решења о поступању према малолетницима и деци деликвентима и сл. привлачила су велику пажњу јавности, како стручне

и научне, тако и шире. За свој рад добио је низ плакета и признања, а 1971. године одликован је Орденом рада са златним венцем. Од стране Министарства правде Републике Србије, именован је за сталног судског вештака из области графоскопије, а до 2011. године је активно као вештак учествовао у бројним кривичним поступцима. У неколико наврата је успешно вештачио у поступку пред Хашким трибуналом.

Међу бројним делима професора Алексића тешко је издвојити она најзначајнија, али је ипак, неопходно скренути пажњу на неке монографије које представљају изузетан допринос не само нашој већ и међународној науци, попут: *Примена научних достигнућа код личних извора доказа у кривичном поступку*, (Београд 1965) која је преведена на немачки језик и издата 1969. године у Хамбургу-ДКГ, а поједина поглавља интерно су преведена и у криминолошким институтима Мађарске и тадашњег СССР-а; *Увиђај код пожара и паљевина*, Београд 1967; *Методика откривања малолетних делинквената*, Београд 1971; *Научно откривање злочина*, Београд 1973; *Криминалистика – уџбеник*, (пет издања – од 1979. до 1987); *Недозвољена доказна средства у кривичном поступку* (скрипта) Скопље 1984; *Стране криминалистичке полиције*, (скрипта) Скопље 1986; *Практикум из криминалистике*, Београд 1988; *Тасин дневник 1870–1906* (приређен и обрађен у штампи) Београд 1991. Учествовао је с већим бројем одредница у *Правној енциклопедији*, *Економској енциклопедији* и *Политичкој енциклопедији*, као и у низу елабората за Институт за упоредно право.

Професор др Живојин Алексић је објавио и преко 200 прилога у земљи и иностранству у часописима, зборницима радова и конгресним материјалима, а бројна писмена признања, повеље и плакете за минули рад, немогуће је и набројати. Поред објављених научних и стручних монографија и чланака, о његовој великој свестраности сведочи податак да је у оквиру изложбе Српске академије наука „Фотографија у Срба“ учествовао са својим прилогом и фотографијама под називом „150 година судске фотографије у Срба“.

Данас, када се с правом све више пажње обраћа на цитираност научника, нарочито у водећим страним часописима, те њихову „препознатост“, тј. прихваћеност и научни утицај у светским размерама, посебно је вредно истаћи да је професор Алексић био изузетно цењен, не само у Европи, већ и шире. Памтим какао сам својевремено, приликом свог првог боравка у Макс Планк институту за међународно и компаративно кривично право у Фрајбургу, био веома поносан када сам у каталогу богате библиотеке тог чувеног института, који за правнике кривичаре, представља својеврсну „Меку и Медину“, видео и неколико књига нашег професора, од којих су неке биле и на немачком језику.

Као стручњак за фотографију и криминалистичку идентификацију, професор је својевремено имао запажене медијске наступе, када је на темељу вештачења фотографија и проучавања ушне шкољке, доказивао да је Јосип Броз из млађих дана, идентична особа као и потоњи доживотни Председник СФРЈ. Тада је професор Алексић у медијима изјавио да је „Србима био довољан и један Тито“. И тиме је професор Алексић допринео, како сопственој великој репутацији у области криминалистике, али и знатно шире, тако и угледу Правног факултета, као и јачању свести у јавности о улози и значају криминалистичких знања.

Захваљујући професору Алексићу, криминалистика је на нашим просторима превазишла значај својеврсне „полицијске науке“, те постала незаобилазан сегмент образовања квалитетних правника. Данас, између осталог и захваљујући његовим бројним активностима, нико озбиљан не може да тврди да неко може бити не само квалитетан полицајац, већ и добар правник кривичар, независно од тога да ли се ради о судији, јавном тужиоцу или адвокату у функцији одбране, а да при том, у одређеној мери не влада и криминалистиком.

Наш професор је био један од пионира увођења детектора лажи односно полиграфа на просторима СФРЈ, а истакао се и другим значајним доприносима пракси, попут пружања помоћи приликом идентификације жртава авионских несрећа, те прикупљања доказа за суђење усташким терористима. Захваљујући њему Криминалистика је на Правном факултету Универзитета у Београду стекла статус посебног предмета.

Његов ведар дух је увек пленио студенте и помагао им да боље схвате и значај науке коју им је веома надахнуто предавао. На Правном факултету у Београду су и данас легендарна предавања професора Алексића: Многи његови ђаци, који су сада уважене судије, јавни тужиоци, полицајци, итд. и сада памте живописне примере свог учитеља, попут оних који се односе на велики значај непоистовећивања лажи окривљеног с његовом кривицом, јер како је то врло убедљиво и уз бројне веома живописне примере објашњавао професор Алексић, човек често и чак свакодневно избегава истину или није баш сасвим истинољубив, па то наравно, свакако чини и окривљени, али сама та чињеница ни у ком случају не представља ексклузивни доказ његове кривице.

Професор Алексић је, доследно инсистирајући на неопходности да криминалистика у пракси буде *нада за невине*, а *правда за кривце*, ефективно и битно допринео развоју свести о значају те важне кривичне науке, која иако није нормативног карактера, складно доприноси адекватнијој примени кривичноправних, материјалних и процесних норми. Успео је да у нашој јавности убедљиво пласира

став да „нема савршених злочина“, већ у ствари, „постоје само лоше истраге“. Стога се на нашим просторима, између имена професора др Живојина Алексића и криминалистике, ставља својеврсни знак једнакости.

Тешко је, скоро немогуће, о професору Алексићу писати само на уобичајен и нужно, донекле конвенционалан начин. Лако је објаснити да се ради о цењеном професору у пензији и научнику са озбиљном библиографијом и великим угледом у научним и стручним круговима, исто као што није сувише тешко набројати велики број његових значајних научних радова, али заиста није једноставно дочарати ономе ко није имао ту срећу да га боље упозна, да је он и много више од тога. Својим личним шармом, ведрим духом, ненаметљивом, а веома убедљивом интелигенцијом и наглашеном проницљивошћу, он је током своје радне каријере свуда пленио, представљајући изузетно упечатљиву појаву. Огроман је смисао за хумор професора Алексића и он му ја много помагао да и најтеже научне теме, изложи и објасни студентима на најбољи и за њих најзанимљивији и најприхватљивији начин.

За поштовање је и чињеница да професор Алексић, пишући бројне научне радове, стичући углед великог и међу студентима изузетно цењеног и омиљеног професора, систематски стварајући импресивну научну каријеру, никада није заборавио да „живи“ и ужива у животу. Живео је „пуним плућима“, пленећи не само предавањима и научним радовима, већ и начином комуникације са људима и својим великим личним шармом, који је заиста тешко реално описати и објаснити некоме ко није имао то задовољство да га упозна. За респект је и то што професор др Живојин Алексић, иако велики научник, сјајан професор и писац великог броја озбиљних научних и стручних радова, није заборавио да буде добар отац својој Ани и свом Вуку, добар супружник својој Зденки и најбољи деда својој унуци Жељани.

Излажући овај кратки осврт на дугачку, плодну, више него успешну и животворну каријеру великог професора, морам да истакнем свој осећај да сам имао велику срећу да своје прве кораке у свету науке започнем у сарадњи с њим и у ствари, под његовим својеврсним покровитељством. Имао сам ту срећу и велику привилегију да професора Алексића упознам не само као великог научника, већ и као великог човека. Често сам био дубоко импресиониран његовим изузетним осећајем да се и с најтежим темама, дилемама и проблемима, како научним, тако и уопште животним, сусретне и суочи на један изузетно елегантан начин, што је често било обележено шармантним гестовима и проткано веома симпатичним осећајем за хумор.

Зато свима који су познавали нашег драгог Жику неће звучати нимало чудно да смо он и ја често полушаљиво говорили баш о овом моменту, за који сам се ја у дубини душе, некако нереално надао да никада неће наступити, или да ће до њега доћи што је касније могуће. Причали смо о смрти као о неминовном исходу човековог живота и професор Жика је са надмоћним осећајем доброг човека који је часно живео и живот потпуно испунио, како на личном, тако и професионалном и сваком другом плану, често говорио да се смрти не плаши, баш зато што је лепо проживео и што нема осећај да је било шта важно у животу пропустио. И зато је имао снаге и воље да се елегантно и интелигентно шали и у односу на такав моменат. Ми смо често причали баш о овом за мене веома тешком тренутку, када треба да говорим на његовом одру, као о нечем што ипак, колико је могуће, не треба да буде сувише тужно.

Тако је Жика у шали говорио да ја треба свој говор за његовог живота да припремим, те га добро научим и пред њим изговорим, како би он могао да га на својеврстан начин „рецензира“ и по потреби, „коригује“. Наравно, нисмо то никада заиста учинили, али је мени таква врста разговора са својим драгим професором, помогла да још једном схватим колико је он био велик и када се ради о најтежим животним темама, иако иначе никоме није лако да мисли на смрт, која је ипак неизбежна сенка која прати сваки живот. Али човек који је као проф. Алексић имао тако испуњен живот, имао је снаге и воље и за такву причу. Зато се, свестан колико је имао богати и испуњен живота, смрти није плашио.

До самог свог физичког краја био је пун духа и живота, радно активан и заокупљен плановима о новим књигама и новим предавањима. Пре свега пар месеци, генерација последипломаца Правног факултета у Београду је имала такву изузетну почаст да им предаје професор Жика Алексић. Верујем да се они тиме поносе и да ће о томе са задовољством причати и својој деци и унуцима.

Коначно, када је за то дошло време, отишао је као стари велики храст који се није повијао пред безначајним поветарцима, није се сломио, нити је ишчупан из корена, већ је једноставно, мирно и достојанствено дочекао свој природни крај.

Професор Алексић до самог неминовног физичког краја очувао изузетну ведрину, огромну животну вољу, духовну крепкост и научну свежину. Био је и остао велико име наше криминалистике, али заиста, и много више од тога. За све који га познају, али и за многе од оних који су само чули за то велико име наше криминалистике, за нашег драгог Жику Алексића, за кога је још давно, једна простодушна особа рекла да је чудно да се „тако велики човек зове Жика“, професор Алексић је био и остао својеврсна легенда.

Нека је вечна слава професору Жики Алексићу.